

Становище

за дисертацията на Зорница Минчева Драганова „Алтерглобалистки перспективи: политически ориентации и културни практики в социалните центрове на Балканите“

от проф. Антоний Тодоров, д.н., Нов български университет, специалност 3.2.

Политически науки

Дисертацията в обем от 206 страници е разработена под научното ръководство на доц. д-р Даниела Колева и е представена за получаване на образователната и научна степен „доктор“ по специалността 3.1 Социология, антропология и науки за културата (Културологични изследвания).

Представено е едно мащабно сравнително изследване на десет инициативи „социален център“ в София, Пловдив, Варна, Истанбул, Атина и Солун, като на основата на многобройни антропологически интервюта и на обследване на значително количество теоретична литература и интернет източници е предложена „концептуализация едновременно на дискурсивното и на практическото ниво на политическия акт (само)организиране на социален център в града“. Поставената задача на дисертацията несъмнено е много амбициозна, дори само от гледна точка на мобилизирания емпиричен опит от поне пет държави, от които четири балкански. Тя е амбициозна и с избора на самата тематика – практиките на социалните центрове като проява на алтерглобализма. Авторката с основание претендира в самооценката на приносите си, че това е първо по рода си изследване в България, макар подобно заявление винаги да предизвиква скептицизъм, когато става дума за изследване в областта на социалните науки и хуманитаристиката. В действителност, обаче, това е първо изследване, макар и разположено частично в областта на градските изследвания на социалната антропология и на социологията на социалните движения, които имат вече дълга история в България.

Изследването на пръв поглед, дори и според самокритичното признание на авторката („очертах се твърде много възможни пластове за анализ“), изглежда разнопосочно. Но именно такава разнопосочност позволява в крайна сметка да се достигне до едно новаторско и обосновано обобщение на разнородни практики, които обаче имат обща основа, макар и тя да не е непременно осъзнавана от субектите на тези практики. Авторката е успяла по този начин да сближи „няколко парадигмални структури, връзката между които не е напълно очевидна“, което само по себе си е научен принос в работата, макар и неотбелязан експлицитно в справката за приносите в автореферата.

Структурирането на текста е напълно обосновано с оглед на поставените още в увода изследователски въпроси (би могло, разбира се, изследването да се подчини на един основен и експлицитно формулиран изследователски въпрос). Авторката внимателно е

поставила своите ограничения, като особено внимава да не се подведе по необятната тема за глобализацията и алтеглобализма, както и да не напусне терена на социалната антропология. И въпреки това изследването е интердисциплинарно, защото мобилизира изследователски парадигми от различни области на социалните науки. Бих искал да отбележа демонстрираната висока методологическа култура и същевременно изследователска скромност.

Ще отбележа също и доста прецизната работа с понятията. Пример е предложената дефиниция на основния обект на изследването – социалните центрове. Авторката предлага под това понятие да се разбират „инициативи, които събират групи и практики, проблематизиращи пространството, в което активистките групи се формират във вече съществуващ контекст, както индивидът се намира в света, бидейки историческо същество (по Хайдегер 219), в езика, езиковия поток (по Гадамер 220)“. Нещо повече, тя има и смелостта да предложи собствена квалификация на това „самоорганизирано пространство“, „което се конструира в колективния имагинариум като място, в което всичко има значение от всички – точно обратното на начина, по който се оформят стратегии и политики за управление на публични пространства и културно наследство“. И заключава, че „В този смисъл, а и във функцията му на дискуссионна „арена“ за „алтернативи“ може да се определи (малко смело, но все пак) като симулакрум от първи тип по Бодрияр“.

Алтерглобализмът и изследваното негово проявление в практиката на социалните центрове има обичайно повече или по-малко явна антикапиталистическа позиция, но същевременно и отказ от идентификация с „класическия антикапитализъм“. В този смисъл изследването представя коректно такава позиция и малко парадоксално я аргументира с Георг Зимел. Авторката противопоставя града (като машина на капитализма) на социалните центрове, основани на противоположна логика: „И действително, ако вземем предвид основната в „Метрополис“ теза на Зимел – че градските отношения пораждат разделението на труда (и оттам –специализирането му) – самоорганизираните пространства насърчават участието на всеки във всичко, според възможностите му – понякога това е уредено с ротационен принцип, но най-често се решава на регулярни, чести организационни срещи на колектива.“

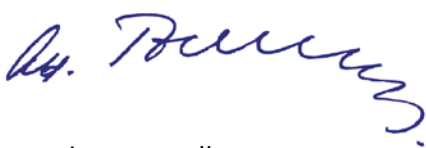
Всъщност е поставен един много по-широк въпрос, който съвсем не се отнася единствено до полето на политическите науки – възможен ли е „полис без политика“, човешко общество без властови отношения (разбирани класически, като несиметрични и неравноправни). Досегашните опити за конструиране на такива общества са катастрофирали или са произвеждали напълно несъвместими с този принцип на „участието на всеки във всичко“ диктатури. Може би затова и едно от често използваните понятия в анализа е понятието за „утопия“. Но как могат да се конструират общности и общества без мобилизиране на една или друга утопия?

Макар изследването да се разполага в областта най-вече на социалната антропология, то се занимава и с множество политологични въпроси. Може да изглежда парадоксално, но изглежда основният му въпрос в крайна сметка е: „Какво да правим с капитализма?“. Това е въпросът, който стои много често, ако не и винаги, зад различните проявления на алтерглобализма и в частност – зад социалните центрове, които са обектът на изследването. Как съвременният неолиберален капитализъм, основан на иманентните характеристики на системата, като ориентираното единствено към печалбата производство и подчиняващия всичко на своите правила и норми капиталистически пазар, може да съжителства с демократични инициативи като социалните центрове, основани на една нестопанска и нелукративна логика?

Този въпрос изглежда много важен в тази работа, макар да не е експлицитно поставен или дискутиран. Още повече, че авторката задава поредица от критични въпроси към практиката на социалните центрове. Ще цитирам тези въпроси изцяло, а след това ще ги коментирам: „Въпрос, който може да се зададе по отношение на развитието на социалните центрове като „следващо ниво“ би бил следният: Да се осмисли като публично пространство без тематизация, без профилите, които досега негласно се разпознават като надеждни и желани? Да се припознава като публично, но не включващо точно определени профили хора? Според мен това ще бъде един от големите дебати, които досега не са намерили решение.“ Всъщност така поставени въпросите могат да се сведат до един – как тези социални центрове да достигнат до политическа програма, такава, която е общовалидна, засяга обществото като цяло, претендира да бъде разпозната от едно голямо множество и превърната след подходящо действие и практика в общоприета цел? Но не ли това въпрос за възможната алтернатива на неолибералния капитализъм, била тя и квалифицирана като утопична?

Вероятно представената дисертация възбужда много въпроси, но те може би са извън обхвата на предложеното изследване. Иначе съм убеден, че е представено научно изследване на отлично равнище, което изпълва критериите за самостоятелност и качество. Ще допълня, че като цяло приемам самооценката на научните приноси, като бих обединил първите два и бих извел четвъртия на първо място. Като разбира се, отбелязах и един неексплициран, но действителен според мене, научен принос.

В заключение ще кажа, че представената дисертация на Зорница Драганова покрива напълно критериите за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по социология, антропология и науки за културата.

проф. Антоний Тодоров, д.н.